

Äro *Batrisodes adnexus* Hampe och *venustus* Reichb. skilda arter? (*Col. Pselaphidae.*)

Av

THURE PALM.

I Entom. Tidskr. 1942, p. 18, diskuterades frågan om vi ha en eller två *Batrisodes*-arter i de nordiska länderna. Sedan dess har prof. Jeannels stora pselaphidarbete (*Col. Pselaph.*, Faune de France 53, 1950) utkommit med utförlig beskrivning hur man skiljer ej blott ♂♂ utan också ♀♀ av *adnexus* och *venustus*, och vidare har folkskollärare Axel Olsson vid ett av Entom. Föreningens höstsammanträden 1952 anmält det överraskande fyndet av en *adnexus*-♂ från Halltorp på Öland med väl utbildat horn på munskölden. Jeannels bestämningstabell har följande lydelse:

4. Vertex aplani, très peu convexe entre les sillons frontaux. ♂. Bord antérieur du front transverse et aplani; pas de corne médiane sur l'épistome. ♀. Bord antérieur du front transverse, très déprimé sur la ligne médiane. Long. 2,1 mm.
3. *venustus.*
- Vertex fortement bombé entre les sillons frontaux. ♂. Bord antérieur du front en bourrelet largement arrondi; épistome avec une petite corne médiane recourbée et tronquée. ♀. Bord antérieur du front transverse mais bombé sur la ligne médiane. Long. 2,1 mm. 4. *adnexus.*

Av övriga viktigare skiljemarken yttrar Jeannel om de hanliga kopulationsorganen, som också avbildas:

B. venustus: Édéage avec le bord distal légèrement trilobé, les deux lobes latéraux correspondent peut-être à des rudiments des deux styles.

B. adnexus: Édéage à bord distal élargi et parfaitement régulier.

Häri genom skulle vi ha fått goda möjligheter att hålla även honorna av *adnexus* och *venustus* åtskilda. Det öländska fyndet visar, att vi verkligen skulle ha två *Batrisodes*-arter i vårt land.

Emellertid blir man högst konfunderad och osäker, när man söker använda Jeannels arbete vid bestämning av ett större svenskt material. På nytt har jag gått igenom mina egna *Batrisodes* och därtill Axel Olssons, sammanlagt ett 70-tal exemplar från många olika lokaler i Sverige, från Småland i söder till Jämtland i norr, samt dessutom några danska och finska exemplar. Resultatet var följande:

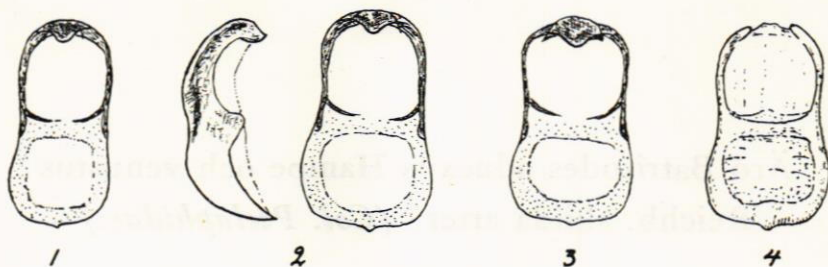

Fig. 1—4. Aedeagus av: 1. *Batrisodes adnexus* Hampe (Öl. Halltorp). — 2. *B. venustus* Reichb. (Vstml. Strömsholm). — 3. *B. venustus* Reichb. (Upl. Älvkarleby). — 4. *B. venustus* Reichb. (enligt Jeannels teckning).

Den öländska *adnexus*-hannen stämmer väl med Jeannels beskrivning och även med hans teckning av aedeagus. Så är däremot långt ifrån fallet med de många exemplaren av *venustus*, som är en synnerligen varierande art. I min samling finnas såväl hannar som honor av *venustus* (artbestämningen säkerställd genom beläggexemplar från samma lokal), vilkas hjässa är formad antingen som hos *venustus* eller *adnexus*, såsom Jeannel beskriver dessa. Detsamma gäller pannans främre kant. Övergångsformer äro ej heller sällsynta.

En hjälp ur detta dilemma trodde jag, att genitalundersökningen skulle ge. På ett 15-tal exemplar, däribland *adnexus*-♂ från Öland, har aedeagus preparerats fram och undersökts även med hänsyn till den inre byggnaden. Såsom nyss nämnts, stämde *adnexus*-hannens organ väl med Jeannels bilder, däremot ej i ett enda fall *venustus*-hannens. Denna arts organ är hos nordiska exemplar mycket likt *adnexus*-hannens, möjligen något större och baktill något bredare (dock har jämförelse endast kunnat göras med ett enda *adnexus*-ex.) och har i spetsen bården ej avbruten såsom på Jeannels teckning utan där samma karakteristiska hake som *adnexus* (jfr fig. 1—3). Det synes mig därför ej uteslutet, att Jeannel av *venustus* skulle ha avbildat ett organ, som ej varit helt utan skadat i spetsen (fig. 4). I fråga om organet hos *venustus* har det vid min undersökning konstaterats någon liten variation beträffande storleken och kantens utformning. Fig. 2—3 visa två ytterlighetsformer.

Sålunda synas Jeannels beskrivningar och teckningar ej vara användbara för att skilja *adnexus* och *venustus* åt. Blott hannarna kunna säkert hållas i sär på förekomsten eller icke av ett litet bakåtböjt horn på munskölden. Huruvida detta horn kan variera i storlek och form är mig obekant och framgår ej av beskrivningarna. Men omöjligt är det nog icke med hänsyn till stor variation av andra karaktärer hos *venustus* eller till den mer eller mindre tydliga utbildningen av liknande utväxter

på huvudet hos hannarna till *Agathidium*, *Cis*, *Onthophagus* och många andra skalbaggar.

Man frågar sig då: äro verkligen *adnexus* och *venustus* två goda arter eller former av en och samma starkt varierande art? Svaret få väl fortsatta undersökningar lämna, om möjligt i samband med studium av de båda formernas utvecklingsbiologi. I fråga om levnadssättet finnes ingen skillnad dem emellan. Enligt Jeannel uppträda de hos samma slags myror av släktet *Lasius*.